

Pripremanje učenika za pisani rad na državnoj maturi

Biondić, Doris

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:721128>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Doris Biondić

**Pripremanje učenika za pisani rad na državnoj
maturi**

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Doris Biondić

Matični broj: 0009073836

Pripremanje učenika za pisani rad na državnoj
maturi

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost, Pedagogija

Mentor: prof. dr. sc. Karol Visinko

Rijeka, 14. srpnja 2020.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Pripremanje učenika za pisani rad na državnoj maturi* izradila samostalno pod mentorstvom prof. dr. sc. Karol Visinko.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Doris Biondić

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Spremnost učenika za pisanje ispita iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi.....	1
1.2. Spremnost učenika za pisani rad iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi.....	2
2. Izlaganje teme – teorijski dio	3
Državna matura.....	3
2.1. Državna matura iz Hrvatskoga jezika.....	4
2.2. Pripreme za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika	6
2.3. Pripreme za pisani rad na državnoj maturi iz Hrvatskoga jezika.....	8
2.4. Vrednovanje pisanoga rada na državnoj maturi.....	14
3. Izlaganje teme – istraživački dio	17
3.1. Procjena spremnosti učenika za pisani rad na državnoj maturi	17
3.2. Predmet istraživanja	19
3.3. Cilj istraživanja.....	19
3.4. Uzorak istraživanja	19
3.5. Metoda istraživanja	19
3.6. Hipoteze istraživanja	20
4. Analiza rezultata istraživanja	21
4.1. Usporedba samoprocjene spremnosti za pisani rad prije priprema i nakon priprema	21
4.2. Usporedba samoprocjene spremnosti za pisani rad u gimnazijama i strukovnim školama	29
4.3. Usporedba samoprocjene spremnosti za pisani rad kod učenika koji su odabrali višu i osnovnu razinu ispita.....	29
4.4. Osvrt na rezultate istraživanja	30
5. Zaključak	32
6. Popis literature	33
7. Prilozi.....	34
8. Sažetak.....	40
9. Summary	41

1. Uvod

Državna matura već je godinama jedna od najvećih prekretnica u obrazovanju mnogobrojnih učenika. Uz osnovne predmete na državnoj maturi – Hrvatski jezik, Matematiku i Engleski jezik, mnogi učenici odabiru i neke od izbornih predmeta, ovisno o zahtjevima i potrebama pojedinog fakulteta. Dani pisanja državne mature za učenike su izrazito izazovni; uz brojne školske obveze u četvrtom razredu srednje škole i razmišljanje o fakultetu na kojemu će steći kompetencije za željeni posao, učenici trebaju i ponavljati nastavni sadržaj koji će se naći u ispitnim knjižicama. Iz velike količine informacije koje čine gradivo srednje škole, učenicima je katkad teško izdvojiti one najbitnije. Posežu za različitim priručnicima, bilježkama i internetskim stranicama sa zadacima za državnu maturu. No, neki od njih i dalje se osjećaju nesigurno u vezi svojega znanja.

Na temelju svojega dvogodišnjeg iskustva rada u agenciji za poduke Gyrus¹, i sama sam shvatila koliko je priprema učenika za državnu maturu važna za učenike. Iako je hrvatski jezik većini učenika materinski jezik, mnogi su upravo s nastavnim predmetom Hrvatski jezik imali najviše teškoća. Na samom početku priprema za državnu maturu, u veljači, pitala sam učenike zašto su odlučili upisati pripreme iz Hrvatskoga jezika. Dobila sam različite odgovore – od odgovora da još nisu naučili dovoljno kako bi uspješno položili maturu iz ovoga nastavnog predmeta do odgovora da su upisali pripreme kako bi još jednom ponovili cjelokupni nastavni sadržaj koji su usvojili tijekom školovanja.

1.1. Spremnost učenika za pisanje ispita iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi

Radeći s učenicima, zamijetila sam kako usvajanje teorijskoga nastavnoga sadržaja nije predstavljalo veliku teškoću. Učenicima je bila potrebno usustavljivanje gradiva, posebice književnoteorijskih i književnopovijesnih sadržaja. Kada su kronološki usvojili književna razdoblja i naučili njihove najvažnije karakteristike, usvajanje karakteristika književnih djela po kojima se razvrstavaju u pojedino razdoblje bilo je mnogo lakše.

¹ Gyrus poduke d.o.o.

Trg Republike Hrvatske 2, Rijeka

Jezični sadržaj predstavljao je nešto veću teškoću; primijetila sam kako mnogi učenici nisu upoznati s brojnim terminima, ali i kako imaju teškoće s razumijevanjem gradiva. Budući da se u srednjoškolskoj nastavi Hrvatskoga jezika obrađuje mnogo književnoteorijskoga i književnopovijesnoga sadržaja, neki su se učenici usredotočili na taj sadržaj, a jezična znanja pomalo su i zanemarili. Uz mnogo vježbe, učenici su tijekom priprema ipak uspjeli savladati većinu jezičnoga sadržaja.

1.2. Spremnost učenika za pisani rad iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi

Književnoteorijski i književnopovijesni sadržaj većina je učenika uspješno savladala, a jezični sadržaj predstavljao je nešto veću teškoću. Ipak, primijetila sam da su se učenici koji su upisali pripreme za državnu maturu u velikom broju brinuli oko pisanoga rada, odnosno školskoga eseja koji se vrednuje na državnoj maturi.

Osim njihova osjećaja nespremnosti za pisanje eseja na državnoj maturi, i sama sam primijetila mnogo propusta u pisanju. Uz pravopisne i gramatičke pogreške koje su se pojavljivale kod nekoliko učenika, uočila sam i mnogo stilističkih pogrešaka. Neki su učenici imali teškoća pri konstrukciji rečenica, a nisu u potpunosti zadovoljavali ni kriterij leksičke točnosti. Poznavanje sadržaja lektirnih djela koja se mogu ispitivati na državnoj maturi kod nekih je učenika bilo slabo pri upisu priprema, ali zajedničkim se ponavljanjem u eseju vidio napredak. Također, bilo je potrebno i ponoviti tri vrste školskoga eseja koje se ispituju na državnoj maturi – interpretativni, usporedno-raščlambeni i raspravljački esej, kao i naglasiti važnost poštivanja strukture eseja.

U ovome sam se radu usredotočila ponajviše na pripremanje učenika za pisani rad na državnoj maturi te na samoprocjenu spremnosti učenika za pisani rad prije provedenih priprema i nakon provedenih priprema.

2. Izlaganje teme – teorijski dio

Državna matura

U školskoj godini 2009./2010. prvi je put u Republici Hrvatskoj provedena državna matura, standardizirani ispit na završetku srednjoškolskog obrazovanja. Državnu maturu organizira i provodi Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, NCVVO, a rezultati učenika vrednuju se pri upisu studenata na različite studijske programe. Svako visoko učilište određuje vlastite kriterije koje budući student mora zadovoljiti kako bi ostvario pravo upisa. Osim rezultata ispita obveznih predmeta na državnoj maturi – Hrvatskoga jezika, Matematike i Engleskoga jezika, pri upisu na pojedine fakultete vrednuju se i rezultati ispita iz traženih izbornih predmeta. Prijavljena razina ispita na državnoj maturi (osnovna ili viša razina) također je jedan od kriterija koje pojedino visoko učilište unaprijed objavljuje. (Žauhar, Dresto-Alač, Lekić, Ravlić-Gulan, 2016)

Osim rezultata ispita državne mature, pri upisu na fakultet vrednuje se i prosjek ocjena tijekom srednjoškolskog obrazovanja, ali i dodatne aktivnosti i postignuća poput ostvarenog uspjeha na različitim natjecanjima i dodatnim provjerama znanja (Žauhar, Dresto-Alač, Lekić, Ravlić-Gulan, 2016).

Iako je pisanje državne mature osmišljeno kako bi se na razini države istim ispitom provjerila znanja učenika koja su stekli tijekom svoga obrazovanja, državna je matura doživjela i mnogo kritika (Žauhar, Dresto-Alač, Lekić, Ravlić-Gulan, 2016). Postavljaju se različita pitanja – je li ispit državne mature dobro mjerilo znanja i sposobnosti učenika za upis na željeni fakultet, je li državna matura dodatno opterećenje učenika, treba li ukinuti prijemne ispite na svim fakultetima ako učenici pišu ispit državne mature i slično.

O uvođenju državne mature kao standardiziranoga ispita na kraju srednjoškolskoga obrazovanja dugo se promišljalo. O tome svjedoči i istraživanje provedeno 2006. godine u sklopu provedbe prvih nacionalnih ispita kod učenika prvih razreda svih gimnazija u Republici Hrvatskoj. Nacionalni su ispiti obuhvaćali provjeru znanja iz više nastavnih predmeta: Hrvatskoga jezika, Matematike, Engleskoga jezika, Njemačkoga jezika, Francuskoga jezika i Talijanskoga jezika (kao jezika nacionalnih manjina). Nastavnicima koji su predavali navedene nastavne predmete poslani su upitnici kako bi se saznalo kakvo je njihovo mišljenje o provedbi ovakvoga tipa ispita. Većina je nastavnika odobrila uvođenje nacionalnih ispita i državne mature u hrvatsko obrazovanje, očekujući da će im rezultati pružiti povratne informacije o

nedostacima u obrazovnom sustavu te usmjeriti njihov rad na unaprjeđenju nastavnog procesa. Nije bilo mnogo kritika nastavnika, a one koje se moglo prepoznati uglavnom su se odnosile na nezadovoljstvo nastavnika ovakvim načinom provjeravanja njihova rada. (Prpić, Miličević, 2006)

Otkad se državna matura uvela u obrazovanje i postala jednim od važnih kriterija za upis visokih učilišta, o potrebi i važnosti toga ispita često su se vodile rasprave. Deset godina nakon istraživanja o mišljenjima nastavnika, provedeno je i istraživanje koje je nastojalo proučiti kakav je utjecaj ostvarilo uvođenje državne mature na kraju srednjoškolskog obrazovanja. Istraživanjem provedenim na Medicinskom fakultetu i Fakultetu zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci dokazano je da se uvođenjem državne mature dogodila značajna promjena u strukturi studenata. Osim što se povećala mobilnost studenata te je velik broj studenata na studij došao iz drugih gradova, zamijetila se i razlika u strukturi škola koje su prethodno pohađali upisani studenti. Naime, upis na fakultet koji se fokusira na rezultate državne mature olakšao je upis studentima koji su završili gimnazije, a studenti koji su završili strukovne škole našli su se u nešto nepovoljnijoj poziciji. (Žauhar, Dresto-Alač, Lekić, Ravlić-Gulan, 2016)

Primijetila sam kako se ovakva situacija još nije promijenila. Razgovarajući s ovogodišnjim maturantima, učenicima koji su pohađali pripreme za državnu maturu, saznala sam kako neki od njih nimalo nisu zadovoljni konceptom državne mature. Posebno su o tome promišljali učenici strukovnih škola koji su priznali kako smatraju da nemaju jednake prilike za upis fakulteta kao njihovi vršnjaci gimnazijalci. Oni smatraju da državna matura ne bi trebala biti prilagođena samo gimnazijskom programu te da su za određene fakultete kompetentniji od pojedinih gimnazijalaca, ali postavljeni kriteriji otežavaju njihov upis na željene fakultete. Uz ovakva razmišljanja, neki su se učenici pitali i zašto je nužno položiti ispit iz svih triju obveznih nastavnih predmeta kada im, prema njihovu mišljenju, mnoga stečena znanja neće trebati u budućnosti. Česta su takva pitanja bila povezana upravo s državnom maturom iz Hrvatskoga jezika.

2.1. Državna matura iz Hrvatskoga jezika

Hrvatski jezik jedan je od triju glavnih nastavnih predmeta koji se ispituju na državnoj maturi. Ispitom iz Hrvatskoga jezika ispituju se književnoteorijska, književnopovijesna i

jezična znanja učenika na kraju srednjoškolskog obrazovanja. Osim navedenih znanja, u ispitu se traži i razumijevanje književnih tekstova te se ispituje upotreba hrvatskoga standardnog jezika. Ispit se sastoji od dviju ispitnih cjelina te se provodi u dva dana – prva je ispitna cjelina *Školski esej* (zadatak otvorenoga tipa), a druga je ispitna cjelina *Književnost i jezik* (zadaci zatvorenoga tipa). Prva ispitna cjelina nosi 40 bodova, dok druga ukupno nosi 80 bodova, čime čini dvije trećine ukupne ocjene. (*Ispitni katalog iz Hrvatskog jezika*, NCVVO)

Ispitnom cjelinom *Školski esej* ispituje se razumijevanje zadanoga polaznog teksta, a najčešće i književnoga djela u cjelini. Uz književnoteorijska i književnopovijesna znanja koja se vrednuju u pisanju školskoga eseja, vrlo je važno i slijediti norme hrvatskoga standardnog jezika kako bi esej bio uspješno napisan.

Među uvjetima koje učenik treba zadovoljiti kako bi njegov esej bio uspješan, a koje ispitni katalog NCVVO-a objavljuje može se izdvojiti: sadržajno, smisleno i logično oblikovanje vezanoga teksta prema zadanim smjernicama, oblikovanje teksta različitim postupcima (analiza, sinteza, rasprava i dr.) te poštivanje vremenskoga ograničenja i zadane strukture eseja, pri čemu je važno pripaziti na minimalan broj riječi. Na višoj razini školski esej mora imati najmanje 400 riječi, dok na osnovnoj razini minimalan broj iznosi 350 riječi. Predviđeno vrijeme za pisanje eseja je 160 minuta. Važno je i da učenik pokaže razumijevanje polaznoga teksta i djela u cjelini, da piše prikladnim stilom te da je njegov esej uredno i čitko napisan. (*Ispitni katalog iz Hrvatskog jezika*, NCVVO) Struktura školskoga eseja podrazumijeva tri temeljna dijela koja esej mora sadržavati – uvod, razradu i zaključak. Kako bi kompozicija bila razvidna, svaki od tih dijelova mora započeti u novome retku i biti označen uvlakom, ali i biti sadržajno dobro organiziran. Ako takva struktura odgovara sadržajnom oblikovanju vezanoga teksta, učenik razradu može podijeliti na dva ili tri dijela te ih označiti kao što je prethodno opisano. Izrazito je važno pažljivo pročitati zadani tekst i smjernice za pisanje. Osim što smjernice olakšavaju pripremu za pisanje, one su i nužne kako bi esej obuhvatio sve dijelove koji se vrednuju. Dakle, potrebno je u pisanje eseja uključiti sve smjernice, ali ne treba nužno pratiti njihov raspored tijekom pisanja. (Čubrić, 2014)

Na državnoj se maturi mogu zadati tri vrste školskoga eseja: interpretativni školski esej, usporedna raščlamba dvaju ili više tekstova te raspravljajući školski esej. U interpretativnom školskom eseju zadan je polazni tekst (ulomak ili pjesma s popisa lektirnih djela u *Ispitnom katalogu iz Hrvatskog jezika* za tekuću školsku godinu) te je na temelju smjernica potrebno interpretirati polazni tekst. Također, učenik u pisanju treba pokazati razumijevanje djela u cjelini te argumentirati svoje stavove. U usporedno-raščlambenom eseju zadana su najmanje

dva polazna teksta koja imaju neko zajedničko obilježje. Ponovno se piše prema smjernicama, na način da se polazni tekstovi uspoređuju te se naizmjenice piše o tekstovima. U raspravljačkom je eseju zadan jedan ili više ulomaka, gdje je bitno pokazati razumijevanje problematike, postavljanje vlastite teze te njezino obrazloženje i argumentiranje. (Dujmović Markusi, Rossetii-Bazdan, Močnik, 2018)

Dakle, zadatak se sastoji od polaznoga teksta, najčešće ulomka književnoga djela ili pjesme te smjernica za pisanje. Kako bi učenik u svojem pisanom radu obuhvatio sve što je potrebno, mora pripaziti na uključivanje nekoliko područja. Učenik naime mora smjestiti djelo u književnopovijesno razdoblje kojemu pripada, odrediti autora i opisati njegov stvaralački opis u kontekstu razdoblja u kojemu je stvarao, odrediti književni rod i književnu vrstu te temu i problematiku ulomka. Nadalje, učenik mora prepoznati probleme koje otvara književno djelo u cjelini, prepoznati stilska obilježja djela i njegovu aktualnost. Važno je i iznijeti vlastiti sud o problemima koje književno djelo otvara. (Dujmović Markusi, Rossetii-Bazdan, Močnik, 2018)

Ispitnom cjelinom *Književnost i jezik* ispituje se razumijevanje književnih tekstova te književnoteorijska, književnopovijesna i jezična znanja. Kao što je već spomenuto, ovu ispitnu cjelinu čine zadaci objektivnoga tipa; 80 pitanja na koje su ponuđena četiri odgovora od kojih je samo jedan točan. Prvi dio ove ispitne cjeline čine ulomci književnih tekstova ili pjesme, a zadaci su vezani za razumijevanje pročitana teksta. U drugome dijelu ispitne cjeline ispituju se književnoteorijska i književnopovijesna znanja, dok se u trećem dijelu ispituju jezična znanja. (*Ispitni katalog iz Hrvatskog jezika*, NCVVO)

2.2. Pripreme za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika

Pripreme za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika u agenciji za poduke Gyrus traju 40 sati za učenike koji su odabrali osnovnu razinu te 45 sati za učenike koji su odabrali višu razinu ispita. S radom na pripremama za državnu maturu u Agenciji započinje se početkom veljače, a završava se u lipnju, kada učenici pristupaju ispitima na državnoj maturi. Učenici koji su se prijavili za pripreme početkom veljače dijele se u grupe od nekoliko učenika te po zadanom rasporedu dolaze u Agenciju. Nudi se i mogućnost individualnih poduka za državnu maturu iz više nastavnih predmeta, uključujući i Hrvatski jezik.

Pripreme za Hrvatski jezik obuhvaćaju ponavljanje književnoteorijskih, književnopovijesnih i jezičnih sadržaja koji se mogu naći na državnoj maturi, ponavljanje normi

hrvatskoga standardnoga jezika i primjenu na jezičnim primjerima, uvježbavanje čitanja ulomaka književnih tekstova s razumijevanjem te razgovor i raspravu o pročitanim tekstovima, uz problemska pitanja koja potiču kritičko mišljenje. Osim navedenoga, važan dio priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika čini priprema za pisani rad na državnoj maturi, odnosno za školski esej, o čemu će biti riječ u sljedećem poglavlju.

Glavna je svrha priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika ponoviti nastavni sadržaj s učenicima, usustaviti gradivo koje su obradili tijekom svojega obrazovanja te usmjeriti učenike na informacije koje su posebno značajne. Također, na pripremama se uče i eventualni sadržaji s kojima se učenici dosad nisu imali priliku suočiti, ali se i radi na znanjima i vještinama u kojima su najvidljiviji propusti.

Kako bi se učenici pripremili za polaganje ispita na državnoj maturi te ponovili cjelokupno gradivo Hrvatskoga jezika, tijekom priprema je bilo potrebno obratiti pozornost na nekoliko različitih područja nastavnoga predmeta. U priručniku *Vremeplovom do mature* koji su priredili nastavnici Hrvatskoga jezika navode se cjeline koje učenici trebaju usvojiti tijekom priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika. Budući da se ispitom Hrvatskoga jezika na državnoj maturi ispituju književnopovijesna, književnoteorijska i jezična znanja, cjeline koje su se obuhvatile tijekom priprema oblikovale su se upravo kako bi učenici stekli takva znanja. Prva je velika cjelina *Povijest književnosti*, koja se može podijeliti na povijest svjetske književnosti i povijest hrvatske književnosti. U te cjeline spada ponavljanje vremenskih odrednica, poetike razdoblja te podataka o značajnim autorima i njihovu stvaralačku opusu. Za književna djela važno je određivanje teme, kratkoga sadržaja, likova, kompozicije te ključnih pojmova koji su značajni za pojedino književno djelo. Nadalje, sljedeća je velika cjelina *Teorija književnosti*. U njoj su značajni opisi i definicije književnoteorijskih pojmova koji su potrebni i za interpretaciju djela, posebice prilikom pisanja školskoga eseja. Primjerice, za analizu epskoga djela važno je poznavati književnoteorijske pojmove poput fabule, sižea, likova, karakterizacije, pripovjedača; za interpretaciju lirske pjesme pojmove poput teme, motiva, pjesničkih slika, stilskih izražajnih sredstava, a za analizu dramskoga teksta pojmove poput dramske radnje, sukoba, monologa, dijaloga, didaskalija. Naposljetku, treća je velika cjelina *Hrvatski jezik*, odnosno sva jezična znanja koja se mogu podijeliti na fonetiku, fonologiju, morfologiju, sintaksu i leksikologiju. U ovu cjelinu spada i pravopis te povijest jezika. (Dujmović Markusi, Rossetii-Bazdan, Močnik, 2018)

Na pripremama za ispit iz Hrvatskoga jezika nastojala sam nastavne sate organizirati tako da najviše vremena posvetimo sadržajima s kojima su učenici imali najviše teškoća.

Definiranje i opisivanje književnoteorijskih pojmova te poznavanje književnopovijesnih razdoblja kod nekih je učenika bilo slabo na početku priprema, ali tijekom priprema učenici su stekli mnoga znanja i uspješno ovladali većinom književnoga sadržaja. Za jezične sadržaje bilo je potrebno uložiti više vremena. Nakon svake nastavne jedinice, uslijedila je vježba na kojoj su učenici stečeno znanje mogli primijeniti na primjerima. Nakon što smo obuhvatili sve potrebne jezične sadržaje, ponovno sam organizirala nekoliko sati vježbe. Naime, primijetila sam da neki učenici nisu dobro usvojili neke jezične pojmove i njihovu primjenu, stoga sam željela još jednom razriješiti sve nedoumice.

Zamijetila sam i kako učenici tijekom jezičnih vježbi, točnije ponavljanja sadržaja iz područja gramatike najviše žele raditi u paru ili u grupi komentirati zadatke i zajedno ih rješavati. Iako sam poticala učenike na samostalan rad kada se ispit počeo približavati, tijekom učenja i rješavanja dijela zadataka pustila sam učenike da zajedno riješe zadatke koji im predstavljaju teškoće. Zatim sam s učenicima komentirala rješenja zadatka i objašnjavala im sve što je ostalo nejasno. Autorice Bjedov i Sigurnjak (2017) istraživale su učeničku percepciju skupinskoga rada u nastavi gramatike te došle do sličnih zaključaka. Zaključile su da se takav oblik rada temelji na suradničkom učenju, a osim što se njime dodatno razvijaju socijalne vještine, potiče se i osjećaj sigurnosti, što je vrlo bitno za uspješno ovladavanje nastavnim sadržajem.

2.3. Pripreme za pisani rad na državnoj maturi iz Hrvatskoga jezika

Školski esej čini obvezni dio državne mature iz Hrvatskoga jezika te, kao što sam napomenula, čini trećinu ukupne ocjene. Uz zadatke zatvorenoga tipa kojima se ispituju književnoteorijska, književnopovijesna i jezična znanja te razumijevanje književnih tekstova, školski esej izrazito je bitan dio ispita jer, osim svega navedenoga, ispituje i kompetencije pisanja koje je učenik stekao u svojem obrazovanju. Esej pripada diskurzivnim književnim oblicima, a jedna od njegovih definicija glasi: *Esej ili ogled posebna je vrsta rasprave, otvorena i prema znanosti i prema književnoj umjetnosti. Pisac nastoji razbistriti neke pojave, pojmove, probleme pa ih osvjetljuje s različitih strana iskorištavajući kako svoju stručnu upućenost i erudiciju tako i lakoću književnoumjetničkog izražavanja* (Težak, 1998: 490). Esej se dakle tumači kao raspravljajući tekst koji spaja vrijednosti znanstvenoga i književnoumjetničkoga stila; u njemu se očituje dokumentarnost izlaganja, analitičnost te provjerene i znanstveno utemeljene činjenice, ali je tema umjetnički obrađena. (Visinko, 2010)

U zadatku kojim se ispituje jezično izražavanje na državnoj maturi pojavljuju se dva temeljna termina. Jedan je od njih poznat u nastavnoj praksi i temeljito je objašnjen – to je termin *esejski tip zadatka*, dok termin *školski esej* nije u potpunosti rastumačen. Naime, u hrvatskoj srednjoj školi nedostaje teorijskih i praktičnih uporišta za vanjsko vrednovanje toga oblika jezičnog izražavanja. Iako je učenicima i nastavnicima poznato kako izgleda esejski zadatak na državnoj maturi iz Hrvatskoga jezika te su upoznati s kriterijima njegova vrednovanja, potrebno je uvođenje temeljitije teorijske obrade školskoga eseja u školi. Na taj način učenicima i nastavnicima, ali i ocjenjivačima i djelatnicima zaduženima za sastavljanje ispita državne mature bile bi detaljnije objašnjene sve odrednice vanjskoga vrednovanja. (Visinko, 2010)

Osim nedostatne teorijske obrade školskoga eseja u školi, ali i manjka mogućnosti za uvježbavanje pisanja školskoga eseja, pojavljuje se još jedan problem. Naime, Visinko (2010) navodi kako se često zapažaju poteškoće u razumijevanju procesa pisanja te važnosti jezičnoga izražavanja. Nadalje, navodi da je nužno s učenicima i nastavnicima provoditi usavršavanja procesa poučavanja pisanja školskoga eseja kako bi se naglasila važnost vrednovanja različitih oblika jezičnoga izražavanja te unaprijedio proces pisanja.

Težak tvrdi kako bi učenici u završnim razredima gimnazija trebali vježbati pisanje eseja; isprva o književnim i jezičnim temama, a potom i o slobodnim temama poput umjetnosti, kulture, gospodarstva, športa i mnogih drugih. Među važnim vježbama za pisanje eseja i drugih raspravljачkih vrsta navode se vježbe citiranja – traženja citata koji odgovaraju određenoj temi te uporabe citata u tekstu. Važno je da autor teksta, odnosno učenik, zna kako citati mogu osnažiti nečije misli, potvrditi osobne misli te ilustrirati posebnosti stila autora kojega se citira. (Težak, 1998)

Autori Listeš i Grubišić Belina (2016) naglašavaju kako hrvatski učenici tijekom srednjoškolske nastave Hrvatskoga jezika nisu stekli dovoljno znanja za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi. Smatraju kako razina pisanja i čitalačke pismenosti koju su dosegli do kraja srednjoškolskog obrazovanja nije u skladu sa svjetskim obrazovnim standardima, o čemu svjedoče i provedena istraživanja, posebice PISA istraživanje. Prema njihovu mišljenju, nastava Hrvatskoga jezika trebala bi više poticati razvoj učeničkih kompetencija za pisanje te ostvarivati svoju temeljnu svrhu – razvijati komunikacijsku i lingvističku kompetenciju. Autori tvrde i kako je pregledom zadataka i ispitnih pitanja moguće uočiti nedostatke u primjeni stečenih znanja na nastavi Hrvatskoga jezika. Naime, nastava se često temelji na reproduktivnom i eksplikativnom metodičkom sustavu. Interpretativni sustav djelomično se

prilagođava reproduktivnomu, što je posebno vidljivo pri vrednovanju ueničkih pisanih radova.

Kako bi se kod uenika razvijale vještine i kompetencije za pisanje eseja, u nastavu Hrvatskoga jezika potrebno je uključiti više primjera napisanih eseja, tumačenje strukture eseja te učestalo pisanje esejskih zadataka uz nastavnikovu povratnu informaciju. No, pojavljuje se nekoliko ograničenja zbog kojih se školski esej u različitim školama često ne obrađuje u jednakoj mjeri. Naime, školski se esej kao nastavna tema ne obrađuje prema aktualnim nastavnim planovima i programima, stoga nije zastupljen u udžbenicima i čitankama za osnovnu i srednju školu. Budući da mnogi nastavnici žele pripremati učenike za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi, služe se brojnim priručnicima, internetskim stranicama i ispitnim katalogom za Hrvatski jezik na državnoj maturi. Pritom se učitelji i nastavnici u osnovnim školama manje posvećuju pripremi uenika za pisanje sastava sličnih esejskom tipu zadatka na državnoj maturi, smatrajući kako većinu takvih znanja učenici stječu u srednjoj školi. (Milas, 2018)

Kao što sam već navela, na državnoj maturi učenici mogu dobiti zadatak pisanja jedne od triju vrsta eseja – interpretativnog, usporedno-raščlambenog te raspravljačkog eseja. Kako bi se uspješno pripremili za pisani rad na državnoj maturi, učenici bi na nastavi Hrvatskoga jezika u srednjoj školi trebali obraditi sve navedene vrste eseja. Milas (2018) opisuje temeljne karakteristike pojedine vrste eseja. Objašnjava kako su interpretativni esej te usporedna raščlamba tekstova zapravo interpretacija književnih tekstova te njihova stilska analiza, dok se raspravljački esej temelji na analizi teme polaznoga književnog teksta. Tema polaznoga teksta odnosi se na određeni društveni problem koji je često kontroverzan, a o kojemu učenik može iznijeti i osobno stajalište. Nadalje, kazuje kako je u svim trima vrstama eseja zajedničko što se osim analize teme vrednuje i osobno promišljanje te obrazloženje opažanja ili stavova.

Školski esej treba biti podijeljen u tri glavna dijela, a u svakome je dijelu potrebno obuhvatiti nekoliko područja. Važno je da je uvod razumljiv i jasan, da se u njemu navode osnovni podaci o tekstu te tema priložena ulomka i najava tematike o kojoj će se pisati u razradi. Razrada je središnji dio školskoga eseja te treba sadržavati izlaganje i obrazlaganje. Dakle, u ovome je dijelu eseja potrebno pokazati znanje i razumijevanje problema, dati svoje mišljenje, potkrijepiti tvrdnje citatima i uobličiti izlaganje u vezani tekst. Kako bi se procijenila uspješnost središnjeg dijela, važno je promotriti razvija li se tema koju je učenik najavio u uvodu, analizira li se tekst prema smjernicama, obrazlaže li učenik uspješno svoje tvrdnje. Zaključak školskoga eseja donosi sintezu teme na temelju središnjega djela. Kako bi učenik bio siguran da je njegov

zaključak dobro napisan, može se zapitati zaokružuje li on cijeli tekst u logičnu i jasnu cjelinu te pokazuje li njegov osobni stav prema temi o kojoj je pisao. (Dujmović Markusi, Rossetti-Bazdan, Močnik, 2018)

Kako bi se učenici uspješno pripremili za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi, na pripremama su trebali ponoviti sve što su o eseju naučili tijekom svojega obrazovanja, ali i naučiti ono što im je eventualno ostalo nepoznato. Pripreme za pisani rad na državnoj maturi u Gyrusu obuhvaćale su ponavljanje lektirnih djela koja se nalaze na popisu za esejski zadatak, upute za pisanje školskoga eseja te pisanje interpretativnog, usporedno-raščlambenog i raspravljačkog eseja. Osim sadržaja koje je bilo potrebno usvojiti kako bi učenici uspješno napisali esej na državnoj maturi te razgovora o pojedinostima poput smjernica i strukture eseja koju treba poštivati, pripremama za pisani rad ponajprije sam željela smanjiti otpor koji su neki učenici imali prema pisanju, a potom i prema čitanju. Nekim su se učenicima lektirna djela činila vrlo dalekima i nepoznatima; čini se kako im se hrvatski jezik nikada nije činio toliko stranim kao kada je bila riječ o pojedinim lektirama. Nekolicina je priznala i kako nije čitala mnogo lektira tijekom svojega obrazovanja, a nisu pokazali niti interes za čitanjem u budućnosti. Djela s popisa lektire stvorila su u njima otpor prema čitanju, smatrali su ih nejasnima i teškima za čitanje, što je smanjilo i njihovo samopouzdanje tijekom rješavanja zadataka vezanih za književnih djela.

Pripreme za esejski zadatak započeli smo ponavljanjem sadržaja lektirnih djela koja su se nalazila na popisu za državnu maturu. Kada smo ponovili sadržaj pojedine lektire, o njemu smo dodatno razgovarali, a potom su učenici imali priliku svoja znanja primijeniti na ulomku iz obrađenog književnog djela. Naglašavala sam učenicima važnost odgovaranja na sve ponuđene smjernice te ih poticala na kazivanje vlastitoga mišljenja i stava kako bi rasprava o zadanoj temi bila što uspješnija. Najviše sam teškoća u raspravi primijetila upravo kod iznošenja vlastitih mišljenja i stavova, a posebice osjećaja koje je u njima pobudilo djelo. Nekoliko je učenika književnim djelima pristupalo isključivo kao dijelu nastavnog sadržaju koji treba usvojiti kako bi položili ispit na državnoj maturi, stoga je razgovor o dojmovima i postavljanju u uloge nekih od likova književnih djela za njih bio težak izazov. Kada sam pitala učenike kako su se osjećali tijekom čitanja ulomka, cijeloga djela ili poezije, koja se također nalazi na popisu lektirnih djela, često sam dobivala odgovore: *dobro, sretno, loše ili tužno*. Iako to nije bio slučaj kod svih učenika, shvatila sam da je potrebno riješiti takav problem već na početku te ohrabriti učenike da slobodnije iskazuju svoje misli i osjećaje kako bi i književno djelo mogli bolje razumjeti. Smatram da je oskudan rječnik posljedica i malog broja književnih

djela koje su pojedini učenici pročitali tijekom svojega školovanja. Primijetila sam i kako poseban otpor prema izražavanju svojih misli i osjećaja nakon čitanja književnoga djela pokazuju pojedini učenici strukovnih škola, smatrajući kako im književnost neće trebati u njihovoj struci. Nastavila sam ohrabrivati učenike kako bi se uspješno pripremili za pisanje eseja iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi, ali i kako bi spoznali da književnost ne mora biti samo sadržaj koji se nužno mora usvojiti za ispit, već i da u književnim djelima mogu pronaći nešto što odgovara njihovim osobnim interesima i željama.

Kako smo dalje obrađivali književna djela te odgovarali na ponuđene smjernice i o njima raspravljali, u razgovoru sam poticala i uspoređivanje obrađenih djela, književnih junaka i njihovih postupaka. Razgovor je uskoro tekao mnogo lakše, a primijetila sam i kako učenici lakše iznose svoja razmišljanja o pojedinom književnom tekstu. Počeli su postupke i situacije u kojima su se našli književni likovi smještati u današnji kontekst te raspravljati o tome kako bi se slična situacija mogla odvijati u današnjem svijetu. Rad na interpretaciji lirske pjesme predstavljao je nešto veću teškoću jer su mnogi učenici upravo prema poeziji imali najsnažniji otpor. Smatrali su je nerazumljivom, teškom za interpretaciju i razumijevanje njena slojevitā značenja. Također, bilo je potrebno ponoviti brojne nazive kako bismo se mogli posvetiti interpretaciji lirske pjesme. Neki su od njih: tema, motivi, unutarnja i vanjska kompozicija pjesme, pjesnički jezik, pjesnički ritam, pjesničke slike, stilska izražajna sredstva. (Dujmović Markusi, Rossetti-Bazdan, Močnik, 2018) Za razumijevanje poezije bilo je posebno važno izraziti vlastita mišljenja i osjećaje te doživjeti slikovitost pjesme i njezina višestruka značenja. Složila bih se s autoricom Metom Grosman (2010) koja je naglasila kako je za smislen razgovor o dojmovima o pročitanom tekstu važno uvažiti i pozitivne i negativne odgovore učenika. Važno je dopustiti učenicima da iskažu što im se u tekstu svidjelo, a što nije, koliko je tekst zanimljiv i aktualan njima, s obzirom na svoje likove, situacije u kojima se likovi nalaze i razna događaja na koja mogu naići čitajući. Također, važno je primijetiti što učenicima nije bilo dovoljno jasno i razumljivo te na tome strpljivo raditi. Ako učenik primijeti da njegova pitanja nekome postaju zamorna, lako će odustati od daljnjih pitanja, a time će možda izgubiti i mnoga nova saznanja. Ti se savjeti o radu s učenicima mogu primijeniti i na zajedničku interpretaciju lirske pjesme, gdje je veoma bitno omogućiti učenicima slobodu izražavanja misli i osjećaja.

Nakon obrade nekoliko lektirnih djela, poezije, razgovora i napretka u raspravama, učenici su dobili i zadatak pisanja prvoga eseja na pripremama. Ponovili smo upute o pisanju školskoga eseja, navela sam strukturu i broj riječi koje školski esej mora sadržavati te sam objasnila vrste eseja koji se na državnoj maturi mogu pojaviti. Prvi je zadatak bio pisanje

interpretativnog eseja. Nekoliko je učenika izvrsno izvršilo zadatak, dok sam kod nekih vidjela određene teškoće u pisanju. Kao što sam već navela, primijetila sam više propusta u pisanju kod nekih učenika. Osim pravopisnih i gramatičkih pogrešaka koje su bili česte u esejima pojedinih učenika, uočila sam i mnogo stilističkih pogrešaka. Veće su teškoće bile vidljive i pri konstrukciji rečenica u eseju, kao i u korištenju leksema koji se ne uklapaju u kontekst. Vidljivo je kako je poznavanje sadržaja književnoga djela, praćenje smjernica i komentiranje polaznoga teksta nakon rasprava bilo mnogo uspješnije, ali sada je trebalo raditi na pripremanju za pismeni dio. Uz komentare na pisani rad i priloženu tablicu s bodovima, dodatno sam naglasila svakome učeniku što pohvaljujem kod njegova rada, a u čemu najviše griješi.

Nastavili smo s obradom ostalih lektirnih djela te uskoro pisali i novi esej kako bi učenici mogli vježbati i izbjegavati pojedinosti koje sam negativno komentirala u prvome eseju. Većina je učenika uvažila početne komentare te je već u drugom eseju bio vidljiv napredak. Osim pokušaja da u učenicima probudim ljubav prema književnoj riječi, nastojala sam naglasiti značaj pismenosti i pokazati učenicima važnost i vrijednost pismenosti.

Učenici su tijekom priprema pisali sve vrste školskoga eseja, a najuspješnijim smatram onaj koji su pisali posljednji – raspravljački esej. Iako se i u njemu potkrala koja pravopisna, gramatička ili stilistička pogreška, esej je bio mnogo uspješniji. Vidjelo se razumijevanje polaznoga teksta, razumijevanje književnoga djela u cjelini, veća razina pismenosti, ali i ono što smatram iznimno vrijednim – otvorenost za doživljavanje književnoga teksta. Učenici su sada kritički promišljali o tekstu koji se našao pred njima te su o njemu uspješno raspravljali.

Izdvojila bih riječi Antuna Šoljana za koje se čini da oslikavaju situaciju u kojoj se maturanti često nalaze: *Tuže mi se danas neki mladi pisci da smisle u glavi sve što hoće napisati, ali kad dođu pred bijeli papir, sve se to odjednom pretvara u ništa. Kao da im sam papir nabija komplekse. Osjećaju se, vele, kao oni učenici u školi koji odgovaraju profesoru: „Ja znam sve što me pitate, samo se ne mogu izraziti!”* Papir je, vele, kao nekakva nepregledna pustinja u kojoj ništa ne raste (Čubrić, 2014:14). Čini se kako upravo mnoštvo misli, a težina da se te misli stave na papir prati mnogo učenika kojima pisanje eseja predstavlja problem. Ipak, mislim da se s mnogo vježbe i stalnog ohrabrivanja učenika da iskazuju svoje stavove, svoje kritike i svoja promišljanja o određenoj problematici takva situacija vremenom može barem djelomično promijeniti. Iako je za pisanje veoma važna i sklonost tome obliku izražavanja, vjerujem da se mnoge kompetencije i vještine pisanja mogu steći i tijekom pripremanja. Najvažnije je da učenik spozna važnost Hrvatskoga jezika kao nastavnoga predmeta, ali i važnost čitalačke pismenosti i pisanja kao oblika iznošenja vlastitih misli.

2.4. Vrednovanje pisanoga rada na državnoj maturi

Ispitivanje pisanja provodi se esejskim zadatkom jer je on mnogo složeniji, opširniji i omogućava veću slobodu nego što to omogućuju zadaci objektivnoga tipa. Svrha je pisanoga rada procijeniti ovladanost pisanim izrazom na završetku nekoga obrazovnog razdoblja, u ovom slučaju na kraju srednjoškolskoga obrazovanja. Ipak, pojavljuju se određene teškoće u vrednovanju školskoga eseja, za razliku od zadataka objektivnoga tipa. Naime, katkad je teško objektivno vrednovati pisani rad i pri tome obuhvatiti sve važne aspekte rada. Zato je vrlo važno postići standardizaciju postupka ocjenjivanja, vrednovanjem sadržaja i vrednovanjem pojedine relevantne sastavnice. Ispitivanje učenikova pisanja mora biti svrhovito, što ponajprije znači da je poticajno i za učenike i za nastavnike – učenik i nastavnik u svojem radu trebaju osjetiti napredak kao rezultat dugotrajnog rada i truda. (Visinko, 2010)

Školski esej nosi treći ukupne ocjene iz Hrvatskoga jezika, dakle najviše 40 bodova. Školske eseje vrednuju ocjenjivači prema utvrđenim kriterijima; vrednuje se poznavanje i razumijevanje teksta, povezanost teksta te upotreba hrvatskoga standardnog jezika. U tablici je detaljno prikazano što se vrednuje u svakoj od sastavnici vrednovanja te koliko je moguće bodova ostvariti u pojedinoj sastavnici. Ocjenjivači neće vrednovati esej u nekoliko situacija: ako se učenik u eseju nepristojno izražava, ako nije napisao tekst u zadanoj formi školskoga eseja, ako nije izvršio zadani zadatak, ako je ilustrirao na listu za školski esej ili ako nije napisao esej s dovoljnim brojem riječi. Pritom je dopušteno odstupanje 10 % od minimalnog broja riječi koje esej treba sadržavati. Također, tekst pisan nečitko ili velikim tiskanim slovima također se neće vrednovati. (*Ispitni katalog iz Hrvatskog jezika*, NCVVO)

Opisnici koji upućuju na sastavnice koje se vrednuju u učenikovu školskom eseju temelji su za ispravljanje pisanoga rada. Oni ne moraju uvijek biti potpuno isti, a najčešće se razlikuju ovisno o određenom obliku jezičnoga izražavanja. Kada su opisnici pregledni i jasno razrađeni, na temelju njih moguće je sigurnije i preciznije utvrditi učenikova postignuća. Mogu se podijeliti u tri dijela – sadržaj i kompoziciju sastavka, jezik i stil te formalno-pojavni izgled sastavka. (Visinko, 2010)

Opisnici kojima se vrednuju školski eseji na državnoj maturi obuhvaćaju tri temeljne sastavnice – poznavanje i razumijevanje teksta, povezanost teksta te upotrebu hrvatskog standardnog jezika, koje je zatim moguće detaljnije podijeliti.

Tablica 1: Temeljne sastavnice vrednovanja školskoga eseja na osnovnoj i višoj razini (Ispitni katalog iz Hrvatskog jezika, NCVVO: 27)

	Sastavnica vrednovanja		Opisivači²	Broj bodova	Postotni udio sastavnice u ukupnome broju bodova
A	Poznavanje i razumijevanje teksta	A1	prepoznati obilježja polaznog teksta/tekstova	2	50 %
		A2	navesti ključne sadržajne podatke i strukturu	4	
		A3	razumjeti i problematizirati polazni tekst/djelo u cjelini	6	
		A4	potkrijepiti tvrdnje	4	
		A5	sintetizirati argumente, stavove i čitateljsko iskustvo	4	
B	Povezanost teksta	B1	sadržajno oblikovanje	1	15 %
		B2	smislenost i logičnost	4	
		B3	prikladan stil	1	
C	Upotreba hrvatskog standardnog jezika	C1	sintaktička točnost	4	35 %
		C2	pravopisna točnost	6	
		C3	morfološka točnost	2	
		C4	leksička točnost	2	
Ukupno				40	100 %

Tijekom pripremanja učenika za pisani rad na državnoj maturi nastojala sam uputiti učenike na sastavnice koje se vrednuju u školskom eseju. Nakon što su učenici napisali probni esej, svakome sam od njih priložila tablicu s navedenim sastavnicama te bodovima koje su ostvarili u pojedinoj sastavnici. Uz tablicu sam svakom učeniku dodala i opisni komentar kako bi obratili pozornost na sastavnice u kojima su ostvarili najviše bodove te na sastavnice u kojima sam uočila najviše propusta. Pratila sam napredak u pisanju sljedećih eseja te napominjala na kojim sastavnicama još treba dodatno raditi, a koje je učenik vrlo uspješno savladao. Nisam željela naglašavati važnost ocjene pisanoga rada u tolikoj mjeri kao važnost uočavanja pogrešaka i rada na njihovu ispravljanju. Prema Težaku (1998) u vrednovanju učenikova rada treba razlikovati pogreške koje je učenik u pisanju trebao izbjeći jer je već trebao naučiti

² Visinko (2010: 297) navodi termin *opisnici*; oni su ključevi za ispravljanje učeničkoga sastavka, a razlikuju se ovisno o zahtjevima pisanoga izražavanja.

odgovarajuća pravila i onih koje učenik još nije učio prema nastavnom planu i programu. Budući da su učenici na kraju srednjoškolskoga obrazovanja već trebali savladati sve sadržaje predviđene nastavnim planom i programom, krenula sam s pretpostavkom da će učenici već poznavati mnogo sadržaja. No, počevši s pripremama za pisani rad shvatila sam u kojim su nastavnim sadržajima vidljivi propusti, stoga sam se u vrednovanju, posebice u opisnim komentarima, vodila time koliko su grešaka na koje sam uputila učenike pri pisanju prvoga školskog eseja izmijenili tijekom pisanja sljedećih eseja. Nastojala sam razlikovati pogreške o kojima još nismo razgovarali na pripremama od onih koje su se ponavljale unatoč komentarima. Tijekom poučavanja učenika pisanju školskih eseja i vrednovanju njihovih radova važno je znati kako vrednovanje učenikova rada može poticati učenike i pobuditi u njima želju za daljnjim stvaranjem, a može ih i kočiti i zaustavljati (Težak, 1998). To je također jedan od razloga zbog kojih je teško vrednovati učenički pisani rad. Ipak, težnja za standardiziranim pristupom vrednovanju i opisnici prema kojima se vrednuju školski eseji na državnoj maturi olakšali su ocjenjivačima vrednovanje radova.

Vanjsko vrednovanje učeničkih pisanih radova pokazalo je upravo kako su učenicima potrebne sustavnije vježbe za sve oblike jezičnoga izražavanja te kako je u takvoj pripremi izrazito važno i osnovnoškolsko obrazovanje. Naime, jedno od najčešćih zapažanja pri vrednovanju učeničkih pisanih radova odnosilo se na pogrešan pristup zadatku. Osim zapažanja da neki učenici ne slijede zadane upute, ocjenjivači su zamijetili i da su vrlo brzopleti ili površni u praćenju smjernica prema kojima trebaju oblikovati školski esej. (Visinko, 2010)

3. Izlaganje teme – istraživački dio

3.1. Procjena spremnosti učenika za pisani rad na državnoj maturi

Početak priprema za državnu maturu, potrebna znanja i spremnost za pisani rad kod većeg broja učenika nisu bila na visokoj razini. Zamijetila sam kako neki od njih nisu bili upoznati sa strukturom eseja, neki su od njih imali teškoća s poznavanjem i primjenom normi hrvatskoga standardnoga jezika, a neki su od njih slabo poznavali lektirna djela koja su se nalazila na popisu djela za školski esej. No, kao što sam navela, najvećom sam otežavajućom okolnosti smatrala otpor učenika prema čitanju književnih djela koja su se obrađivala tijekom srednjoškolskog obrazovanja, a potom i prema pisanju. Neki su učenici smatrali kako im Hrvatski jezik neće trebati u zanimanju kojemu se u budućnosti žele posvetiti, a razumijevanje književnih tekstova koje su trebali čitati često im je predstavljalo teškoću.

Nakon prvoga susreta s razmišljanjima učenika o pisanom radu na državnoj maturi, počela sam prilagođavati pristup te raditi na onim sadržajima koji su učenicima najpotrebniji kako bi uspješno napisali esej, ali i kako bi spoznali značaj književnosti. Shvatila sam kako je iznimno važno približiti im književna djela, kako ih učenici više ne bi smatrali toliko apstraktnima i nejasnima. Naime, učenicima sam nastojala prikazati da književnost prikazuje život iz određene perspektive; da je književnost jednoga razdoblja mnogo više od samih knjiga te da ona prenosi povijest, kulturu i spis o životu jednoga vremena.

Razgovorom o književnosti, junacima u književnim djelima, situacijama u kojima su se našli te raspravom o opravdanosti njihovih postupaka književna su djela učenicima postajala bliža. Primijetila sam kako svakim sljedećim susretom postaju spremniji za pisani rad na državnoj maturi te kako postaju samopouzdaniji.

Iako je i pri kraju priprema kod nekih učenika ostao prisutan strah od pisanja eseja i teme koja se može pojaviti na državnoj maturi, povratne informacije posljednjega eseja koji su pisali većinu su ohrabile. Raspravljajući esej u kojemu je polazni tekst bio ulomak romana *Otac Goriot* prikazao je razmišljanja učenika o motivu siromaštva koji je kod Balzaca snažno zastupljen, ali i koji je jednako aktualan i u današnjici. Osim poznavanja sadržaja romana te uspješnog smještanja djela u kontekst realizma, književnoga razdoblja u kojemu je nastalo, učenici su pokazali i druge kompetencije i vještine pisanja eseja. Osim poštivanja strukture eseja – razvidne kompozicije i zadanog broja riječi u određenome vremenu, iznenadilo me s kolikom je lakoćom većina učenika sada iznosila vlastita razmišljanja i stavove. Smatram kako

je Balzacova kritika društva nakon priprema uspjela doprijeti do učenika te kako su shvatili zašto su neka književna djela svevremenska. Iznenadilo me koliko su poveznica učenici uspjeli pronaći između romana i okoline u kojoj žive, pritom snažno kritizirajući svako licemjerje, pohlepu i osuđivanje na temelju nečijeg materijalnog stanja.

Osim što su se na pripremama, a potom i vježbajući individualno, pripremili za pisanje esejskoga zadatka, učenici su uspjeli kroz pisanje iznijeti svoje želje za promjenom negativnosti u društvu, pokazujući time kako su mladi ljudi spremni za velike promjene. Iako sam podučavala maturante kako bi što uspješnije napisali ispit iz Hrvatskoga jezika, vjerujem da sam i sama puno naučila te spoznala koliko se mnogo može postići podučavanjem Hrvatskoga jezika.

Iako je razdoblje pripremanja učenika za državnu maturu relativno kratak period u odnosu na četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje, nastojala sam u poučavanju pisanja školskoga eseja kombinirati više pristupa. Osim prezentacijskog pristupa kao tradicionalnog načina koji nije uvijek uspješan, pokušala sam ponajviše raditi na interakcijskom i slobodnom pristupu. Prilikom samoga pisanja školskoga eseja, koristio se slobodni pristup; učenici su samostalno pisali tekst, a mogli su se obratiti za dodatnu pomoć ili pojašnjenje zadatka. Interakcijski je pristup bio više prisutan tijekom vođenja rasprava i razgovora o lektirnim djelima. (Visinko, 2010)

Budući da se priprema za školski esej pokazala najvažnijim dijelom priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika kod više učenika, odlučila sam istražiti zbog čega je pisanje eseja učenicima toliko izazovno. Ispitala sam same učenike koji su prisustvovali ovogodišnjim pripremama iz Hrvatskoga jezika u agenciji za poduke Gyrus te usporedila odgovore koje su dali prije i nakon provedenih priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika. Važno je naglasiti kako su ove godine zbog situacije s Covidom-19 uvjeti bili podosta izmijenjeni, što je maturantima otežalo već postojeću situaciju i brigu oko državne mature. Naime, dio se priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika održavao preko platforme Zoom, ali velik je dio učenika i na taj način uspješno savladavao nastavni sadržaj.

3.2. Predmet istraživanja

Istraživanje je usmjereno na ispitivanje samoprocjene spremnosti učenika za pisanje školskoga eseja te procjene čimbenika koji utječu na učeničku spremnost za pisanje školskoga eseja. Predmet je istraživanja utvrditi kako učenici procjenjuju svoju spremnost za pisanje školskoga eseja prije znanja stečenoga na pripremama te nakon znanja stečenoga na pripremama. Također, predmet je istraživanja utvrditi i kako učenici procjenjuju svoju motivaciju, trud i uspjeh u različitim područjima pripreme za pisani rad.

3.3. Cilj istraživanja

Istraživanjem se nastojala ispitati samoprocjena spremnosti za pisani rad učenika koji su nastavili pohađati pripreme, prije početka priprema i na završetku priprema. Također, nastojali su se utvrditi čimbenici koji utječu na učeničku samoprocjenu spremnosti za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi kako bi se utvrdilo jesu li vidljivi eventualni propusti u obrazovnom sustavu, u motivaciji učenika ili je razlog negativne samoprocjene spremnosti za pisani rad velika količina informacija i učenikova nesigurnost u vlastito znanje.

3.4. Uzorak istraživanja

Uzorak su činila 24 ispitanika; ispitanici su bili učenici koji su školske godine 2019./2020. godine pohađali pripreme za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika u agenciji za poduke Gyrus. Iako je nekoliko učenika zbog novonastale situacije odlučilo odustati od priprema, većinom jer nisu naviknuti na online predavanja, velik je broj učenika ipak nastavio s pohađanjem priprema i sudjelovao je u istraživanju.

3.5. Metoda istraživanja

Provedeno je longitudinalno istraživanje o samoprocjeni ovladanosti znanjima i vještinama potrebnima za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi. Takvo istraživanje obuhvaća ponavljano ispitivanje istoga uzorka ispitanika, a ovim se istraživanjem nastojalo

pokazati kako isti učenici procjenjuju svoju spremnost za pisanje esejskoga zadatka prije priprema i na kraju priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika.

Učenicima su podijeljena dva anketna upitnika; prvi je anketni upitnik kod učenika nastojao ispitati njihovu procjenu spremnosti za pisanje esejskoga zadatka prije upisanih priprema za državnu maturu, a drugi je anketni upitnik nastojao ispitati njihovu procjenu spremnosti za pisanje esejskoga zadatka nakon završenih priprema za državnu maturu. Ispitivanjem ovladanosti sadržajima vezanima za pisanje esejskoga zadatka u prvom anketnom upitniku moglo se procijeniti na kojim sadržajima treba dodatno raditi tijekom priprema. Drugi je anketni upitnik na kraju priprema nastojao pokazati li se spremnost učenika za pisanje esejskoga zadatka promijenila i, ako da, koji su se aspekti spremnosti za pisanje esejskoga zadatka ponajviše promijenili.

Anketni upitnik koji je korišten u svrhu ovoga istraživanja sastoji se od 22 pitanja. Upitnik je anonimn, a njegovi rezultati korišteni su isključivo u svrhu pisanja diplomskoga rada.

3.6. Hipoteze istraživanja

U istraživanju se pošlo od pretpostavke da učenici nisu zadovoljni svojom spremnošću za pisanje školskoga eseja prije priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika, zbog čega su se i odlučili na upisivanje priprema i zajedničko ponavljanje nastavnoga sadržaja. Nadalje, pretpostavka je da obrazovni sustav ne osigurava dovoljno mogućnosti za teorijsku i praktičnu obradu sadržaja potrebnih za uspješno pisanje školskoga eseja te da su učenici preopterećeni brojnim informacijama i velikom količinom ostaloga nastavnog sadržaja. Iz toga razloga učenici nedovoljno vremena ulažu u uvježbavanje pisanje školskoga eseja, a i slabo su upućeni u sam proces pisanja školskoga eseja. Također, pretpostavka je da učenici teško pronalaze motivaciju za čitanjem književnih djela koja pridonose razvijanju vještine pisanja i obogaćivanju rječnika, da ne vole pisati te da su nesigurni u svoje znanje iz nastavnoga predmeta Hrvatski jezik.

4. Analiza rezultata istraživanja

Istraživanjem se nastojala ispitati samoprocjena ovladanosti znanjima i vještinama potrebnima za pisanje esejskoga zadatka iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi kod učenika koji su pohađali pripreme za državnu maturu školske godine 2019./2020.

Prvi je anketni upitnik dakle ispitivao samoprocjenu spremnosti za esej prije priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika, a drugi anketni upitnik samoprocjenu spremnosti za esej nakon provedenih priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika.

Analiza rezultata istraživanja provedena je usporedbom odgovora učenika dobivenih prvim anketnim upitnikom i odgovora učenika dobivenih drugim anketnim upitnikom. Osim temeljne usporedbe samoprocjene spremnosti za pisani rad na državnoj maturi prije i nakon provedenih priprema, provedena je i usporedba odgovora učenika na temelju drugih čimbenika – škole koju pohađaju te razine Hrvatskoga jezika koju su odabrali na državnoj maturi.

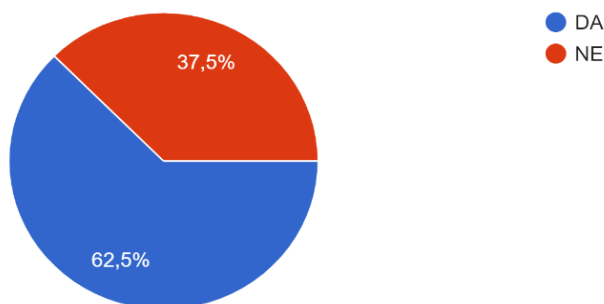
4.1. Usporedba samoprocjene spremnosti za pisani rad prije priprema i nakon priprema

Nakon općih pitanja o spolu, razini Hrvatskoga jezika koju su učenici odabrali za državnu maturu te pitanja o školi koju pohađaju, pitanje koje se sljedeće postavilo u prvom anketnom upitniku bilo je vezano za potrebna znanja za pisanje esejskoga zadatka. Iz grafikona je vidljivo kako je 62,5 % učenika izjavilo da je većinu potrebnih znanja za pisanje esejskoga zadatka steklo u školi.

Graf 1: Stjecanje potrebnih znanja za esejski zadatak u školi

4. Većinu potrebnih znanja za pisanje esejskoga zadatka stekao/la sam u školi. (obrazloži)

24 odgovora

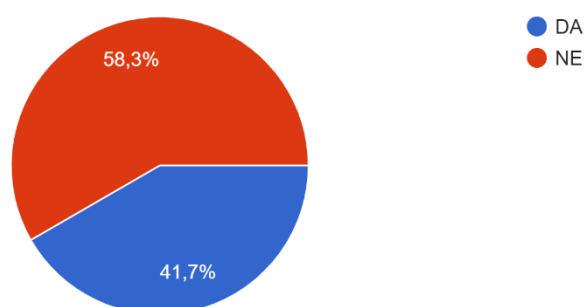

Ipak, već u sljedećem pitanju vidljivo je kako je postotak nešto manji. Tek 41,7 % ispitanika slaže se da ih je nastava u srednjoj školi dobro pripremila za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi.

Graf 2: Pripremanje za pisanje esejskoga zadatka na nastavi

5. Nastava hrvatskoga jezika u srednjoj školi dobro me pripremila za esejski zadatak na državnoj maturi.

24 odgovora

Neka od obrazloženja koja su učenici naveli bila su: *Smatram da je malo sati posvećeno pripremanju za školske zadatke koje nas pripremaju za esej na državnoj maturi., Još nisam dovoljno zadovoljan sa svojim znanjem., Eseje u školi radimo najmanje kao dio Hrvatskog jezika koji ulazi u maturu.* Učenici su bili nezadovoljni i zbog subjektivnosti nastavnika te nedovoljno razrađene pripreme za esej u školi: *Ne znam što me očekuje., Nije mi bilo objašnjeno što se treba pisati u određenoj vrsti eseja i na koji način da bolje obradim temu jer bi uvijek dobila ocjenu dovoljan ili dobar., Premalo se posvećujemo gramatici, a puno gramatičkih grešaka imamo kao razred u esejima i profesorica subjektivno ocjenjuje školske zadatke pa nitko ne može znat kako bi prošao na maturi.* Učenici koji su odgovorili kako ih je nastava u srednjoj školi dobro pripremila za esejski zadatak na državnoj maturi i kako su većinu znanja stekli upravo u školi obrazložili su svoje odgovore na sljedeći način: *Svaka šk. zadaća koju smo pisali imala je veze sa vrstama eseja koji se pišu na maturi pa sam barem nekako upoznata što treba pisati u kojem eseju., Profesorica iz hrvatskog jezika nam je davala često esejske zadatke pa sam tako naučila., Smatram da mi pisanje eseja ne predstavlja problem.*

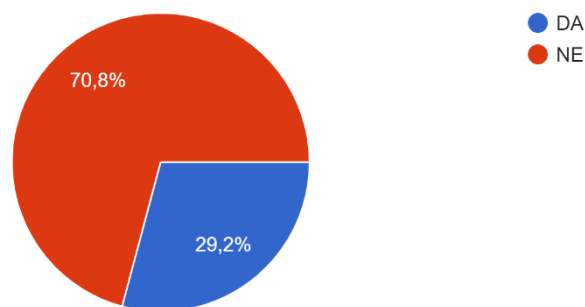
Iz postotka učenika koji su izjavili kako ih Hrvatski jezik u školi nije dobro pripremio za esejski zadatak na državnoj maturi i njihovih obrazloženja vidljivo je kako smatraju da nisu dovoljan broj nastavnih sati posvetili obrađivanju sadržaja vezanih za pisanje esejskoga zadatka te kako su mnogo više vremena posvetili obrađivanju ostalih sadržaja iz Hrvatskoga jezika.

Mogu zaključiti da je u ovim odgovorima vidljiv prvi čimbenik zbog kojeg se učenici ne osjećaju spremnima za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi – osjećaj da se obrađivanju sadržaja za esej ne pridaje dovoljno pažnje kao što je to slučaj s drugim nastavnim sadržajima.

Sljedeće je pitanje bilo vezano za samoprocjenu spremnosti za pisanje školskoga trenutka u trenutku prije započinjanja priprema. U grafikonu je vidljivo kako samo 29,2 % ispitanih učenika smatra da je spremno za pisanje esejskoga zadatka prije priprema, dakle čak 70,8 % smatra da nije spremno.

Graf 3: Spremnost za pisanje školskoga eseja prije priprema

6. Smatram da sam spreman/na za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi.
24 odgovora

Za sljedeća su pitanja u anketnom upitniku ponuđeni odgovori od 1 do 5 na skali kojom se ispituju dosadašnja znanja, vještine i navike koje se mogu povezati s pripremljenošću za esejski zadatak na državnoj maturi. Plavom je bojom u grafikonu označen odgovor *uopće se ne odnosi na mene*, crvenom bojom *ne odnosi se na mene*, žutom *ni se odnosi ni se ne odnosi na mene*, zelenom bojom *odnosi se na mene*, a ljubičastom *u potpunosti se odnosi na mene*.

Pitanja su redom glasila:

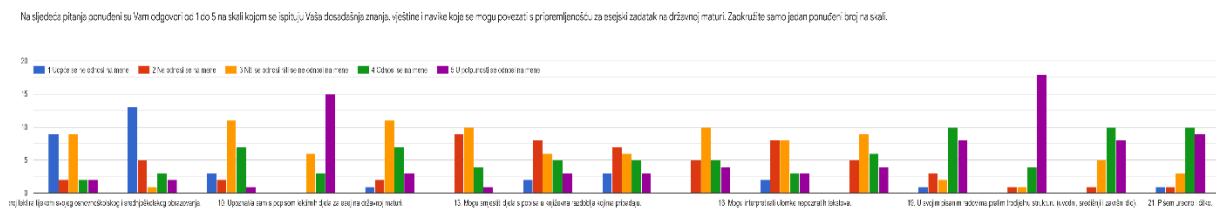
7. *Pročitao/la sam velik broj lektira tijekom svojeg osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja.*

8. *Čitao/la sam i knjige koje nisu na popisu lektire.*

9. *Stekao/la sam potrebna književnoteorijska i književnopovijesna znanja.*

10. Upoznat/a sam s popisom lektirnih djela za esej na državnoj maturi.
11. Nemam teškoća s razumijevanjem navedenih lektirnih djela.
12. Mogu interpretirati ulomke navedenih lektirnih djela.
13. Mogu smjestiti djela s popisa u književna razdoblja kojima pripadaju.
14. Mogu uspoređivati ulomke dvaju ili triju navedenih lektirnih djela.
15. Mogu iznijeti svoj stav i kritičko mišljenje o problematici navedenih djela.
16. Mogu interpretirati ulomke nepoznatih tekstova.
17. Mogu oblikovati vezani tekst prema zadanim smjernicama.
18. Mogu napisati školski esej sa zadanim brojem riječi u predviđenom vremenu.
19. U svojim pisanim radovima pratim trodijelnu strukturu (uvodni, središnji i završni dio).
20. U svojim pisanim radovima primjenjujem norme hrvatskog standardnog jezika.
21. Pišem uredno i čitko.

Graf 4: Likertova skala prije priprema

Iz grafikona je vidljivo kako je mali broj ispitanika redovito čitao lektirna djela tijekom svog osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, što mogu smatrati drugim čimbenikom slabe pripremljenosti za pisanje školskoga eseja. Naime, 9 ispitanika označilo je tvrdnju da su pročitali velik broj lektira tijekom obrazovanja *s uopće se ne odnosi na mene*, dok je čak 13 ispitanika tvrdnju o čitanju drugih književnih djela također označilo *s uopće se ne odnosi na mene*, a 5 ispitanika *s ne odnosi se na mene*. Dakle, 75 % ispitanika tijekom svojega osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja nije čitalo knjige koje nisu na popisu lektire. Nadalje, u pitanju u kojemu se ispituje samoprocjena stečenih književnoteorijskih i književnopovijesnih znanja, učenici su pokazali malo veću pozitivnu samoprocjenu, a da su upoznati s popisom lektira koje se mogu pojaviti na školskom eseju izjasnilo se čak 18 od 24 učenika.

Zamijetila sam kako su učenici imali poteškoća s odgovaranjem na pitanja vezana za njihovu procjenu razumijevanja književnih djela s popisa te sposobnosti interpretacije nepoznatih ulomaka književnih tekstova. Naime, čak 11 ispitanika za pitanje o razumijevanju književnih djela dalo je neutralan odgovor *niti se odnosi niti se ne odnosi na mene*, dok su se 3 ispitanika izjasnila da s time imaju teškoća. 10 ispitanika nije bilo sigurno predstavlja li im teškoću interpretacija ulomaka istih književnih tekstova, a čak 9 ispitanika označilo je navedenu tvrdnju kao problematičnu. Utvrđeno je i kako smještanje književnih djela s popisa za državnu maturu u odgovarajuća književna razdoblja predstavlja teškoću za neke učenike, kao i usporedba dvaju ili više ulomaka književnih tekstova.

Pitanje o iznošenju stava i kritičkoga mišljenja o navedenim djelima izazvalo je različita mišljenja. Dok je 5 ispitanika izjavilo kako se tvrdnja da mogu iznijeti kritičko mišljenje i stav o pojedinom djelu ne odnosi na njih, čak 10 ispitanika nije bilo sigurno vrijedi li za njih ta tvrdnja. Ovdje primjećujem treći važan čimbenik teškoća pri pisanju eseja – subjektivni osjećaj učenika da ne mogu iznijeti svoja stajališta i kritičko mišljenje o određenom djelu, koji može biti izazvan nedovoljnom pripremljenošću u školi, ali i njihovim osobnim radom i motivacijom. Poteškoće je u odgovorima ispitanika predstavljala i interpretacija nepoznatih ulomaka, kao i praćenje smjernica u pisanju te primjena normi hrvatskoga standardnoga jezika, dok je razvidnost kompozicije, uredan i čitak rukopis te pisanje rada u vremenskom ograničenju predstavljalo nešto manju teškoću.

Neke od preporuka i prijedloga koji su učenici iznijeli na kraju anketnoga upitnika bile su sljedeće: *Mislim da je naš sustav užasan i da bi se trebao unaprijediti (...) Mislim da bi se, pogotovo ovogodišnjim maturantima, ali i svim slijedećim olakšati tako da se promijeni sustav državnih matura jer je to psihički, financijski, pa i fizički naporno za učenike(...), Smatram da bi se trebala uzeti u obzir naša situacija, glede štrajka i corone na maturi i eseju., Iako se u školi pripremamo za pisanje eseja na državnoj maturi, smatram da bi se trebalo više primjenjivati vježbanje pisanje eseja preko primjera na državnoj maturi., Prijedlog: nekakvi primjeri već napisanih eseja.*

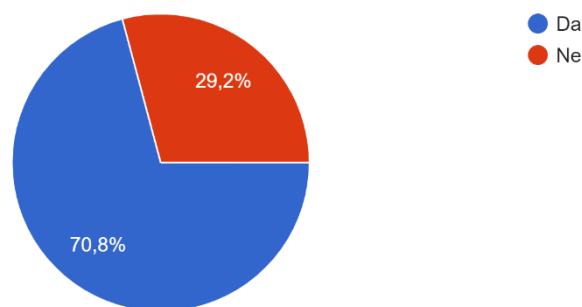
U prijedlozima koji su učenici iznijeli kako bi se unaprijedio obrazovni sustav te kako bi ih bolje pripremao za državnu maturu, vidljivo je nezadovoljstvo učenika i njihovo razmišljanje o slaboj pripremi za državnu maturu koju im omogućava srednjoškolsko obrazovanje. Osim nekih učenika koji su u prethodnim odgovorima izjavili kako se smatraju spremnima za pisanje esejskoga zadatka ili kako ih je srednja škola pripremila za pisanje esejskoga zadatka, većina ispitanih učenika smatra kako je obrazovni sustav na određeni način potrebno mijenjati.

Smatraju kako je potrebno više vremena posvetiti pripremanju za državnu maturu, a pritom i vježbanju pisanja školskoga eseja.

U anketnom upitniku provedenom nakon priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika vidljivo je kako čak 70,8 % učenika tvrdi da je većinu potrebnih znanja za pisanje esejskoga zadatka steklo na pripremama za maturu, što je vidljivo i iz grafikona.

Graf 5: Stjecanje potrebnih znanja za esejski zadatak na pripremama

4. Većinu potrebnih znanja za pisanje esejskoga zadatka stekao/la sam na pripremama za maturu
24 odgovora

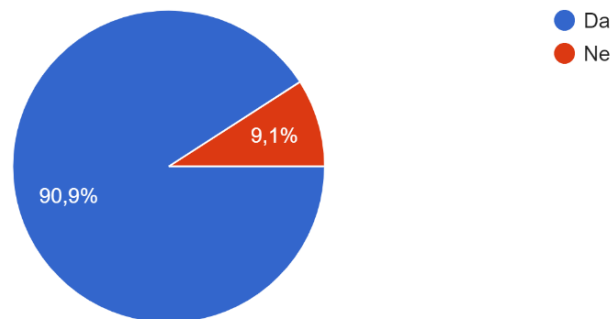
Neka od obrazloženja takvih odgovora bila su: *Sve greške koje sam radila tijekom pisanja, nakon priprema su se popravile., U četvrtom razredu sam dobila korisne savjete za pisanje eseja od profesora, a na pripremama sam ih ponovila, Puno toga se nisam sjećala sa satova pa sam se na pripremama dosta podsjetila, Pisali smo razne eseje za vježbu, prolazili kroz lektire.*

U sljedećem pitanju vidljivo je kako je čak 90,9%, ispitanika zadovoljno pripremljenošću za školski esej nakon priprema za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika. Taj se podatak može usporediti s podatkom iz prethodnog anketnog upitnika, gdje se samo 41,7 % ispitanika složilo s tvrdnjom da ih je nastava u srednjoj školi dobro pripremila za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi.

Graf 6: Pripremanje za pisanje esejskoga zadatka na pripremama

5. Nastava hrvatskoga jezika na pripremama dobro me pripremila za esejski zadatak na državnoj maturi.

22 odgovora

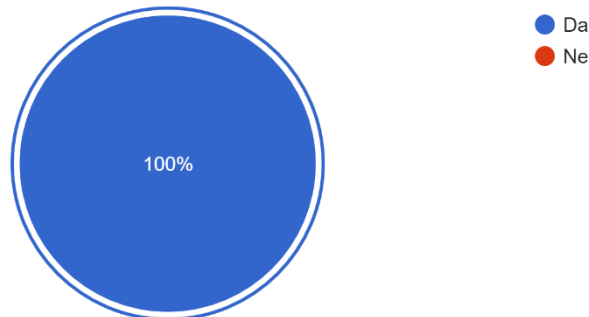
Obrazloženja koja su uslijedila nakon ovoga odgovora bila su: *Profesorica je s nama prošla detaljno gradivo potrebno za maturu, Sve dodatne informacije i dijelove koje nisam dobro poznavala, profesorica je dodatno pojasnila, Detaljno su mi se objasnile greške, Upravo zbog toga sto smo vježbali pisati ovakve eseje kao sto su na maturi pripremlilo me za sve potrebno sto mi je trebalo da znam ili saznam sto mi treba za esej.*

Kao izrazito važan čimbenik spremnosti za pisanje eseja navela bih motivaciju koju sam prethodno spomenula. U anketnom upitniku provedenom nakon priprema neki su se odgovori doticali upravo motivacije i želje za radom, te rastom samopouzdanja: *Uz pomoć priprema sam stekla puno više samopouzdanja ne samo za esej nego i za ostale dijelove mature iz hrvatskog, Dodatno me je motivirala za željom i uspjehom na eseju iz hrvatskog.* Iz tih sam odgovora mogla zaključiti kako je vrlo važno da nastavnik ohrabruje učenike, motivira ih i radi na njihovom samopouzdanju kako bi i uspjeh u školskome eseju bio veći.

Sljedeće je pitanje ispitivalo samoprocjenu spremnosti za pisanje esejskoga zadatka nakon provedenih priprema za državnu maturu. Dok se samo 29,2 % ispitanika smatralo spremnima za pisanje esejskoga zadatka prije priprema, svi su se ispitanici izjasnili da se osjećaju spremno za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi nakon provedenih priprema.

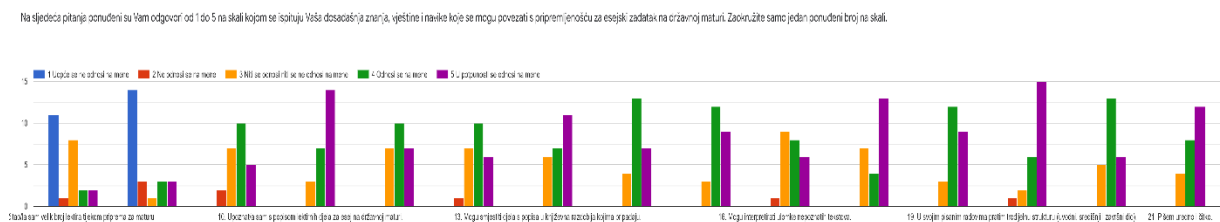
Graf 7: Spremnost za pisanje školskoga eseja nakon priprema

6. Smatram da sam spreman/na za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi.
24 odgovora

U sljedećem pitanju u anketnom upitniku ponovno su ponuđeni odgovori od 1 do 5 na skali kojom se ispituju dosadašnja znanja, vještine i navike koje se mogu povezati s pripremljenošću za esejski zadatak na državnoj maturi, u ovom anketnom upitniku nakon provedenih priprema. Plavom je bojom u grafikonu označen odgovor *uopće se ne odnosi na mene*, crvenom bojom *ne odnosi se na mene*, žutom *ni se odnosi ni se ne odnosi na mene*, zelenom bojom *odnosi se na mene*, a ljubičastom *u potpunosti se odnosi na mene*. Pitanja su glasila jednako kao u prvom anketnom upitniku, ali sada su se propitivali odgovori učenika nakon priprema. Samo je prvo pitanje u nizu izmijenjeno za potrebe drugoga upitnika te je glasilo: *Čitao/la sam velik broj lektira tijekom priprema za maturu.*

Graf 8: Likertova skala nakon priprema

Iz odgovora je vidljivo kako se broj ispitanika koji čitaju cjelovita lektirna djela i druga književna djela nije značajno povećao, no treba uzeti u obzir i kratak period tijekom kojega se provode pripreme za državnu maturu. Usvajanje književnoteorijskih i književnopovijesnih znanja tijekom priprema se poboljšalo i prema odgovorima učenika, veći je broj primjenjivao norme hrvatskoga standardnoga jezika u pisanome radu, a poboljšalo se i razumijevanje književnih djela te sposobnost interpretacije književnih tekstova. Čak je 21 od 24 ispitanika

nakon priprema izjavio kako sada može iznijeti svoj stav i kritičko mišljenje o zadanoj problematici.

Neki od prijedloga koje su učenici iznijeli na kraju anketnoga upitnika bili su: *Više težiti pisanju eseja za bolju pripremu za sljedeću državnu maturu, Preporučujem da se prilikom pripremanja za držanu maturu dobro savlada gradivo i vježba dovoljno, Samo tako nastaviti!*, neki su potvrdili da je sve bilo u redu, a većina učenika nije pisala preporuke niti prijedloge.

4.2. Usporedba samoprocjene spremnosti za pisani rad u gimnazijama i strukovnim školama

Iako su učenici strukovnih škola nezadovoljni jer je državna matura prilagođena gimnazijskom programu, zanimljivo je kako ni svi učenici koji su pohađali gimnaziju nisu bili posve zadovoljni obradom sadržaja za školski esej na nastavi. Primjerice, neki od odgovora gimnazijalaca koji su tvrdili da ih srednjoškolsko obrazovanje nije dovoljno pripremio za školski esej bili su: *U četiri godine srednjoškolskog obrazovanja došlo je do pet promjena profesora. Među njima su bili neki koji nisu obradili određena gradiva temeljito., Iskreno, ne znam pisati eseje ni iz kog jezika, uvijek mi je to bila slaba točka i na hrv i na engleskom (...), Nastava u školi me je pripremila za esej generalno, ali zbog čestih izmjena profesora nije bila dovoljno kvalitetna., I ovisi o samom učeniku koliko on samostalno vježba.*

Iz anketnog upitnika mogu zaključiti da je koncept državne matura prilagođeniji gimnazijskom programu te da su učenici u školama većinom obrađivali sadržaj potreban za državnu maturu, no taj su sadržaj nastavnici nastojali obraditi i u većini strukovnih škola.

Prema rezultatima anketa može se zaključiti kako je upravo pripremanje za školski esej slabo zastupljeno u nastavnoj praksi te kako je za esej bitnija kvalitetna organizacija nastave i dobar nastavnikov pristup od škole koju su učenici pohađali.

4.3. Usporedba samoprocjene spremnosti za pisani rad kod učenika koji su odabrali višu i osnovnu razinu ispita

Iz anketnog upitnika može se zaključiti kako i učenici na višoj i na osnovnoj razini imaju teškoća s pisanjem esejskoga zadatka. Kao što sam već naglasila, više je čimbenika koji utječu

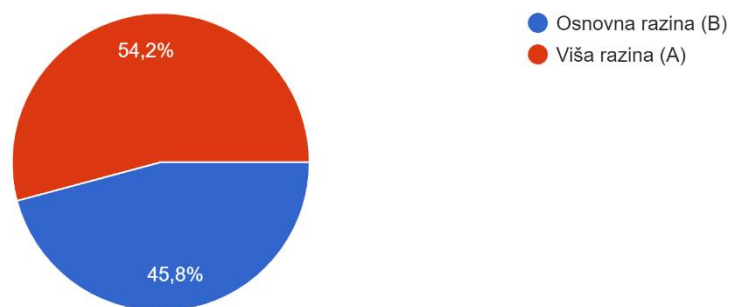
na samoprocjenu spremnosti za pisanje školskoga zadatka – pripremljenost tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, čitanje lektirnih djela i ostalih književnih djela, motivacija i želja za pisanjem, samopouzdanje i svijest o vlastitim kompetencijama pisanja.

Ponovno bih zaključila da je pristup nastavnika i osobna želja za razvijanjem vlastitih vještina i kompetencija značajnija za uspjeh u pisanju eseja nego što je to odabir osnovne ili više razine ispita na državnoj maturi.

Smatram i kako je odabir osnovne razine Hrvatskoga jezika na državnoj maturi katkad i posljedica straha od pisanja školskoga eseja i nerazumijevanja zadanoga polaznoga teksta, stoga neki učenici radije odabiru tu razinu ispita. Budući da je na popisu lektira za školski esej manji broj lektira te je potrebno napisati nešto manji broj lektira, odabir osnovne razine nekim učenicima predstavlja lakši odabir, posebice ako smatraju da im Hrvatski jezik neće biti potreban u budućem zanimanju.

Graf 9: Prijavljena razina Hrvatskoga jezika

3. Prijavljena razina Hrvatskoga jezika na državnoj maturi
24 odgovora

4.4. Osvrt na rezultate istraživanja

Istraživanjem je ispitana samoprocjena spremnosti učenika za pisani rad na državnoj maturi te su utvrđeni čimbenici koji utječu na učeničku samoprocjenu spremnosti za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi. Utvrđeno je kako su vidljivi propusti u obrazovnom

sustavu u obrađivanju školskoga eseja, u motivaciji učenika i nesigurnosti učenika u vlastito znanje i vještine.

Analizom rezultata istraživanja potvrđene su početne hipoteze. Naime, mnogi učenici nisu bili zadovoljni svojom spremnošću za pisanje školskoga eseja prije priprema za državnu maturu. Iskazali su mišljenje kako bi se u nastavni proces trebalo uključiti više sadržaja vezanih za školski esej te kako su drugi sadržaji Hrvatskoga jezika u nastavi mnogo zastupljeniji. To je jedan od razloga zbog kojega su učenici bili slabo upućeni u zadaće koje moraju izvršiti kako bi uspješno napisali školski esej, ali i zbog kojeg nisu uložili mnogo vremena u uvježbavanje pisanje školskoga eseja. Također, anketnim je upitnicima dokazano kako učenici teško pronalaze motivaciju za čitanjem književnih djela, što utječe na njihovo poznavanje lektirnih djela koja se nalaze na popisu djela za školski esej, ali i na njihovu čitateljsku kulturu i vještinu pisanja. Učenici su pokazali i kako im je teško iskazati vlastiti stav i kritički promišljati o zadanom lektirnom djelu, što potvrđuje kako nisu stekli sklonost prema čitanju književnih djela ni prema pisanom izražavanju. Nadalje, učenici su pokazali nesigurnost u svoje znanje iz Hrvatskoga jezika, zbog čega je tijekom priprema bilo potrebno detaljno ponoviti nastavni sadržaj i razjasniti sve nejasnoće.

Dokazano je i kako škola koju je učenik pohađao, kao ni odabir osnovne ili više razine Hrvatskoga jezika na državnoj maturi, nije osnovni kriterij spremnosti za pisanje školskoga eseja. Stečena znanja i vještine, motivacija te zadovoljstvo nastavnim procesom mnogo su važniji čimbenici u samoprocjeni spremnosti za pisanje školskoga eseja.

5. Zaključak

Proučavanjem prethodnih istraživanja, metodičkih spoznaja i na temelju vlastitoga iskustva u radu s učenicima, mogla sam zaključiti kako je pisanje školskoga eseja za mnoge učenike vrlo složen i zahtjevan zadatak. Zamijetila sam kako je više čimbenika zaslužno za otpor učenika prema esejskom zadatku na državnoj maturi te sam radeći na pripremama, a zatim i provedbom istraživanja, nastojala otkriti koji se čimbenici mogu prepoznati i mijenjati.

Istraživanjem koje sam provela s učenicima koji su pohađali pripreme za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika utvrđeno je kako veći broj učenika koji su pohađali pripreme iz Hrvatskoga jezika smatra kako im nastava Hrvatskoga jezika u srednjoj školi nije bila dostatna za uspješno pisanje školskoga eseja. Učenici su smatrali da je potrebno u pripremanje za državnu maturu, a posebice pisanje školskoga eseja, uložiti više nastavnih sati i na drugačiji način pristupiti pripremanju za pisani rad. Nadalje, u odgovorima koje sam mogla iščitati iz anketnih upitnika, vidljivo je kako veći broj učenika nije redovito čitao lektire tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, kao ni ostala književna djela koja se ne nalaze na popisu djela za školski esej. Budući da čitanje pridonosi razvijanju rječnika, kreativnom izražavanju te lakšem iznošenju misli i dojmova vezanih za književno djelo, čitanje manjeg broja književnih djela svakako je utjecalo na teškoće pri pisanju školskoga eseja.

Neki su učenici imali i teškoća s razumijevanjem književnih djela koja su se nalazila na popisu lektira za esej, što im je stvorilo dodatan otpor prema zadatku i strah od teme školskoga eseja. Također, neki su se učenici upravo zbog nerazumijevanja određenih književnih tekstova te slabijega poznavanja književnoteorijskih pojmova izjasnili da imaju teškoća s interpretacijom književnih tekstova s popisa za školski esej te interpretacijom nepoznatih tekstova.

Nakon pripremanja učenika za pisani rad na državnoj maturi te analize rezultata istraživanja, zaključila bih kako smatram da je jedno od najvećih ograničenja koje učenici imaju tijekom pisanja školskoga eseja svakako strah od nepoznatih tema, mogućnosti da neće razumjeti ulomak književnoga djela te negativna samoprocjena svojega umijeća pisanja. Također, tomu doprinosi i razmišljanje da im Hrvatski jezik kao nastavni predmet u njihovoj struci neće trebati, što pridonosi već prisutnom otporu. Smatram da je ključno ohrabriti učenike te im pokušati približiti književna djela – pokazati im da književnost nije samo skup nerazumljivih stranica koje moraju pročitati kako bi položili ispite, već put prema boljem razumijevanju umjetnosti, kulture, duha određenoga vremena i, naposljetku, samoga života.

6. Popis literature

- Bjedov, V., Sigurnjak, M. (2017) „Učenička percepcija primjene skupinskoga rada u nastavi gramatike“, *Croatica et Slavica Iadertina*, broj 13, 263-286. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/292707>
- Čubrić, M. (2014) „Školski esej na državnoj maturi“, *Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*, broj 1, 14-21. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/145182>
- Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S., Močnik, V. (2018) *Vremeplovom do mature. Priručnik za pripremu državne mature iz Hrvatskoga jezika*, Zagreb, Profil Klett.
- Grosman, M. (2010) *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*, prevela Anita Peti-Stantić, Zagreb, Algoritam.
- Ispitni katalog za državnu maturu - *Hrvatski jezik (u školskoj godini 2019./2020.)* NCVOO. Dostupno na: <https://www.ncvvo.hr/ispitni-katalozi-za-drzavnu-maturu-2019-2020/>
- Listeš, S., Grubišić Belina, L. (2016) *Kompetencijski pristup nastavi Hrvatskoga jezika*, Zagreb, Školska knjiga.
- Milas, M. (2018) „Školski esej u nastavi Hrvatskoga jezika u osnovnoj i srednjoj školi“, *Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*, broj 2, 12-16. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/207553>
- Prpić, M., Miličević, F. (2006) „Mišljenja nastavnika o nacionalnim ispitima: kvalitativna analiza“, *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, broj 172/173, 221-242. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/138140>
- Težak, S. (1998) *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2*, Zagreb, Školska knjiga.
- Visinko, K. (2010) *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika : Pisanje*, Zagreb, Školska knjiga.
- Žauhar, G., Dresto-Alač, B., Lekić, A., Ravlić-Gulan, J. (2016) „Upisi na visoka učilišta Sveučilišta u Rijeci prije i poslije uvođenja državne mature“, *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis*, broj 1, 102-115. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/153003>

7. Prilozi

Prilog 1: Anketni upitnik o samoprocjeni znanja prije priprema

<p>SVEUČILIŠTE U RIJECI FILOZOFSKI FAKULTET Odsjek za kroatistiku</p> <p><i>Samoprocjena znanja o školskom eseju prije priprema za državnu maturu</i> - anketni upitnik -</p>

Dragi maturanti,

kao studentica studija kroatistike i pedagogije Filozofskog fakulteta u Rijeci provodim istraživanje o Vašoj procjeni ovladanosti znanjima i vještinama potrebnima za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi. Pred Vama se nalazi prvi anketni upitnik kojim se nastoji ispitati Vaša procjena spremnosti za pisanje esejskoga zadatka prije upisanih priprema za državnu maturu. Molim Vas za suradnju kako bih što uspješnije provela istraživanje o ovladanosti sadržajima vezanima za pisanje esejskoga zadatka te kako bih procijenila na kojim sadržajima treba dodatno raditi. Anketni upitnik sastoji se od 22 pitanja. Upitnik je anonimn, a njegovi rezultati bit će korišteni isključivo u svrhu pisanja diplomskoga rada.

Unaprijed Vam zahvaljujem na utrošenom vremenu!

Opći podatci

1. Spol:

- 1) muški
- 2) ženski

2. Škola: _____

3. Prijavljena razina Hrvatskoga jezika na državnoj maturi: _____

Na sljedeća pitanja odgovorite s DA ili NE. Na prazne crte napišite objašnjenje svojega odgovora.

4. Većinu potrebnih znanja za pisanje esejskoga zadatka stekao/la sam u školi.

1) DA

2) NE

5. Nastava hrvatskoga jezika u srednjoj školi dobro me pripremila za esejski zadatak na državnoj maturi.

1) DA

2) NE

6. Smatram da sam spreman/na za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi.

1) DA

2) NE

Na sljedeća pitanja ponudeni su Vam odgovori od 1 do 5 na skali kojom se ispituju Vaša dosadašnja znanja, vještine i navike koje se mogu povezati s pripremljenošću za esejski zadatak na državnoj maturi. Zaokružite samo jedan ponudeni broj na skali.	uopće se ne odnosi na mene	ne odnosi se na mene	niti se odnosi niti se ne odnosi na mene	odnosi se na mene	u potpunosti se odnosi na mene
7. Pročitao/la sam velik broj lektira tijekom svojeg osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja.	1	2	3	4	5
8. Čitao/la sam i knjige koje nisu na popisu lektire.	1	2	3	4	5

9. Stekao/la sam potrebna književnoteorijska i književnopovijesna znanja.	1	2	3	4	5
10. Upoznat/a sam s popisom lektirnih djela za esej na državnoj maturi.	1	2	3	4	5
11. Nemam teškoća s razumijevanjem navedenih lektirnih djela.	1	2	3	4	5
12. Mogu interpretirati ulomke navedenih lektirnih djela.	1	2	3	4	5
13. Mogu smjestiti djela s popisa u književna razdoblja kojima pripadaju.	1	2	3	4	5
14. Mogu uspoređivati ulomke dvaju ili triju navedenih lektirnih djela.	1	2	3	4	5
15. Mogu iznijeti svoj stav i kritičko mišljenje o problematici navedenih djela.	1	2	3	4	5
16. Mogu interpretirati ulomke nepoznatih tekstova.	1	2	3	4	5
17. Mogu oblikovati vezani tekst prema zadanim smjernicama.	1	2	3	4	5
18. Mogu napisati školski esej sa zadanim brojem riječi u predviđenom vremenu.	1	2	3	4	5
19. U svojim pisanim radovima pratim trodjelnu strukturu (uvodni, središnji i završni dio).	1	2	3	4	5
20. U svojim pisanim radovima primjenjujem norme hrvatskog standardnog jezika.	1	2	3	4	5
21. Pišem uredno i čitko.	1	2	3	4	5

22. Prostor za prijedloge i preporuke:

Prilog 2: Anketni upitnik o samoprocjeni znanja nakon priprema

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Samoprocjena znanja o školskom eseju nakon priprema za državnu maturu
- anketni upitnik -

Dragi maturanti,

kao studentica studija kroatistike i pedagogije Filozofskog fakulteta u Rijeci provodim istraživanje o Vašoj procjeni ovladanosti znanjima i vještinama potrebnima za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi. Pred Vama se nalazi drugi anketni upitnik kojim se nastoji ispitati Vaša procjena spremnosti za pisanje esejskoga zadatka nakon provedenih priprema za državnu maturu. Molim Vas za suradnju kako bih što uspješnije provela istraživanje o ovladanosti sadržajima vezanima za pisanje esejskoga zadatka. Anketni upitnik sastoji se od 22 pitanja. Upitnik je anonimn, a njegovi rezultati bit će korišteni isključivo u svrhu pisanja diplomskoga rada.

Unaprijed Vam zahvaljujem na utrošenom vremenu!

Opći podatci

1. Spol:

- 1) muški
- 2) ženski

2. Škola: _____

3. Prijavljena razina Hrvatskoga jezika na državnoj maturi: _____

Na sljedeća pitanja odgovorite s DA ili NE. Na prazne crte napišite objašnjenje svojega odgovora.

4. Većinu potrebnih znanja za pisanje esejskoga zadatka stekao/la sam na pripremanama za maturu.

- 1) DA
- 2) NE

5. Nastava hrvatskoga jezika na pripremama dobro me pripremila za esejski zadatak na državnoj maturi.

1) DA

2) NE

6. Smatram da sam spreman/na za pisanje esejskoga zadatka na državnoj maturi.

1) DA

2) NE

Na sljedeća pitanja ponuđeni su Vam odgovori od 1 do 5 na skali kojom se ispituju Vaša dosadašnja znanja, vještine i navike koje se mogu povezati s pripremljenošću za esejski zadatak na državnoj maturi. Zaokružite samo jedan ponuđeni broj na skali.	uopće se ne odnosi na mene	ne odnosi se na mene	niti se odnosi niti se ne odnosi na mene	odnosi se na mene	u potpunosti se odnosi na mene
7. Pročitao/la sam velik broj lektira tijekom priprema za maturu.	1	2	3	4	5
8. Čitao/la sam i knjige koje nisu na popisu lektire.	1	2	3	4	5
9. Stekao/la sam potrebna književnoteorijska i književnopovijesna znanja.	1	2	3	4	5
10. Upoznat/a sam s popisom lektirnih djela za esej na državnoj maturi.	1	2	3	4	5

11. Nemam teškoća s razumijevanjem navedenih lektirnih djela.	1	2	3	4	5
12. Mogu interpretirati ulomke navedenih lektirnih djela.	1	2	3	4	5
13. Mogu smjestiti djela s popisa u književna razdoblja kojima pripadaju.	1	2	3	4	5
14. Mogu uspoređivati ulomke dvaju ili triju navedenih lektirnih djela.	1	2	3	4	5
15. Mogu iznijeti svoj stav i kritičko mišljenje o problematici navedenih djela.	1	2	3	4	5
16. Mogu interpretirati ulomke nepoznatih tekstova.	1	2	3	4	5
17. Mogu oblikovati vezani tekst prema zadanim smjernicama.	1	2	3	4	5
18. Mogu napisati školski esej sa zadanim brojem riječi u predviđenom vremenu.	1	2	3	4	5
19. U svojim pisanim radovima pratim trodijelnu strukturu (uvodni, središnji i završni dio).	1	2	3	4	5
20. U svojim pisanim radovima primjenjujem norme hrvatskog standardnog jezika.	1	2	3	4	5
21. Pišem uredno i čitko.	1	2	3	4	5

22. Prostor za prijedloge i preporuke:

8. Sažetak

U ovome diplomskom radu teorijski su obrađeni pojmovi državne mature, ispita i esejskoga zadatka na državnoj maturi iz Hrvatskoga jezika te su analizirani rezultati anketnih upitnika kojima su ispitani učenici. Anketni su upitnici usmjereni na samoprocjenu spremnosti učenika za pisani rad na državnoj maturi iz Hrvatskoga jezika prije priprema i nakon provedenih priprema.

Objašnjeni su pojmovi državne mature kao standardiziranoga ispita na kraju srednjoškolskog obrazovanja, državne mature iz Hrvatskoga jezika koja se sastoji od dviju ispitnih cjelina – *Školskoga eseja te Književnosti i jezika*, kao i pripremanja učenika za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika, s posebnim osvrtom na pripremanje učenika za pisanje školskoga eseja. Uz istraživanja i metodičke spoznaje iz literature, u diplomski je rad uključeno i osobno iskustvo rada u agenciji za poduke.

U radu je prikazano istraživanje koje je provedeno s učenicima koji su pohađali pripreme za državnu maturu iz Hrvatskoga jezika 2019./2020. školske godine. Učenicima su podijeljena dva anketna upitnika; prvi je upitnik ispitivao samoprocjenu spremnosti učenika za školski esej prije priprema, a drugi je upitnik ispitivao samoprocjenu spremnosti učenika za školski esej nakon priprema za državnu maturu. Analizom odgovora učenika, utvrđena su ograničenja zbog kojih se neki učenici nisu osjećali spremno za pisanje školskoga eseja prije upisanih priprema.

Istraživanjem je utvrđeno kako je pripremanje za državnu maturu izrazito važno kako bi učenici ponovili usvojeni sadržaj, nadoknadili sadržaj koji nisu uspjeli usvojiti tijekom školskog obrazovanja te kako bi primjenjivali stečeno znanje vježbajući na različitim primjerima. Također, utvrđeno je i koji su, prema mišljenju učenika, nedostaci u obrazovnom sustavu te na koji bi način trebalo unaprijediti obrazovnu praksu kako bi ih bolje pripremila za pisanje državne mature iz Hrvatskoga jezika, konkretno školskoga eseja.

Ključne riječi: državna matura, pisani rad, školski esej, pripremanje za školski esej, vrednovanje

9. Summary

Preparing students for school essay at the state exam

This paper theoretically interpretes the concept of the state exam, test and essay assignment at the state exam in the Croatian language and analyzes the results of survey questionnaires used to examine students. The survey questionnaires are aimed at self-assessment of students' readiness for school essay on the state exam in the Croatian language before and after the preparations.

It explains the concepts of the state exam as a standardized exam at the end of secondary education, the state exam in the Croatian language which consists of two examination units - *School essay* and *Literature and language*, as well preparing students for the state exam in the Croatian language, with special reference to prepare students for writing a school essay. In addition to the research and methodological knowledge from the literature, the paper also includes personal experience working in a teaching agency.

The paper presents a research conducted with students who attended the preparations for the state exam in the Croatian language 2019./2020. school year. Two survey questionnaires were distributed to students; the first questionnaire examined the self-assessment of students' readiness for a school essay before preparation, and the second questionnaire examined the students' self-assessment of readiness for a school essay after preparation for the state exam. By analyzing students' responses, limitations were identified that prevented some students from feeling ready to write a school essay prior to enrolled preparation.

The research found that preparing for the state exam is extremely important for students to repeat the acquired content, make up for the content they failed to adopt during school education and to apply the acquired knowledge by practicing on different examples. Also, it was determined what, in the opinion of students, are the lacks in the education system and how educational practice should be improved in order to prepare them better for writing the state exam in the Croatian language, especially for the school essay.

Keywords: state exam, written work, school essay, preparation for school essay, evaluation